

"גאולה ראשונה"

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת שמות

חומש שמות – הופעת האור ♦ 'את יעקב' – השכינה שירדה למצרים ♦ ההתגלות ליחזקאל – לחזק את ישראל בגלות ♦ החיסרון בשורש הביא לגלות ♦ תכלית גלות מצרים – להעלות ניצוצות ♦ ירידה בחיצוניות ותיקון בפנימיות ♦ תפקיד הקשיים בתיקון ♦ שליחות משה – ידא אריכתא לקב"ה ♦ עיכובים בגאולה ♦ אהיה – שם המורה על הופעה עתידית ♦ הגאולה צומחת מתהליכים לא צפויים

חומש שמות – הופעת האור

התחלנו את ספר שמות, הספר השני בחמישה חומשי תורה.

המדרש בתחילת ספר בראשית (בראשית רבה) אומר שחמש פעמים נאמר אור: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר" (בראשית א, ג), "וַיְהִי אֹר" (שם). וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב" (שם פס' ד), "וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ" וכו'. כל אור כנגד אחד מהחומשים. "יהי אור" כנגד ספר בראשית. "ויהי אור" כנגד ספר שמות. ספר בראשית, יהי אור, כי עוד לא מופיע האור, הקב"ה לא מתגלה בגילויים של ניסים ונפלאות מעל הטבע. האבות עובדים ואוהבים את הקב"ה מתוך ראיית העולם. הם רואים את ריבונו של עולם בבריאה לא בניסים. בספר שמות מופיע האור, יש כבר הופעה אלוקית גלויה, יציאת מצרים, קריעת ים סוף, מתן תורה. ואחר

כך השכינה שורה בישראל באוהל מועד בגילוי גמור. 'ויהי אור', נהיה אור, האור מופיע. זה עניינו של ספר שמות.

את יעקב – השכינה שירדה למצרים

"וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ" (שמות א, א). אומר הזוהר (שמות ג' ע"א), יש כאן איזו כפילות שבאה ללמד אותנו לימוד.

רבי שמעון פתח: בכל מקום שגלו ישראל אומר הזוהר שכינה עמהם, וזה מה שכתוב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו לא נאמר **הבאים אתו** אלא **את יעקב**, מדייק בזה הזוהר (שמות ד' ע"ב), שאלה שמות בני ישראל זו לא הכוונה כפשוטם של דברים, יש בני ישראל במציאות בעולם הזה, ויש במקור הגבוה העליון בעולמות העליונים. הזוהר אומר אלו מרכבות עליונים שבאו עם יעקב איש וביתו. יעקב אבינו יורד למצרים הקב"ה מלווה אותו עם כל מרכבותיו. שישים ריבוא כביכול של מרכבות אלוקיות מופיעים עם יעקב כשהוא יורד למצרים. "אֲנֹכִי אֶרְדֶּה עִמָּךְ מִצְרֵימָה" (בראשית מו, ד). השכינה ירדה עם יעקב למצרים ועמה שש מאות אלף מרכבות קדושות. וזה שכתוב בפסוק שיצאו ישראל ממצרים כשש מאות אלף רגלי, לא כתוב שש מאות, אלא כמו השש מאות אלף של ישראל, יצאו איתם גם שש מאות אלף המרכבות.

והזוהר (שמות ה' ע"א) מבסס את הדברים הללו. כתוב כאשר יעקב ניצל מלבן "וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדִרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים". אומר הזוהר, קל וחומר שכאשר ירד יעקב למצרים והקב"ה אמר לו 'אנוכי ארד עמך מצרימה', בוודאי שירדו אתו כל המלאכים וכל המרכבות העליונות. אמר רבי יהודה, אלמלי היו יודעים בני אדם באהבה שאוהב הקב"ה את ישראל היו שואגים ככפיר כאריות לרדוף אחריו. אהבת ה' לישראל התגלתה כשירד הקב"ה עם יעקב למצרים עם כל מרכבותיו. זאת אומרת, כשיעקב ירד למצרים, הייתה הופעה אלוקית גדולה, ריבונו של עולם היה עם ישראל כשהיו במצרים.

התגלות מעשה המרכבה ליחזקאל – לחזק את ישראל בגלות

שואל הזוהר (שמות ב' ע"ב), רבי שמעון פתח, מדוע יחזקאל גילה מה שראה, הרי סודות שרואים אסור לגלות אלא הכול ברשות ה'. ולמה לא גילו את כל מה שהתגלה לישראל כשיעקב ירד למצרים, ורק הזוהר אומר שירדו מרכבות אלוקיות ומלאכים, ואף אחד לא מספר את זה, רק הזוהר מגלה לנו את הדבר הזה. יחזקאל בנבואתו מגלה את כל ההופעה שהוא ראה על נהר כבר בבבל. למה עשה את זה יחזקאל ולמה זה לא נתגלה בגלות מצרים. אומר הזוהר, כשישראל ירדו למצרים, זה היה אחרי שיעקב ובניו ירדו למצרים, יעקב חי חיים מורכבים וקשים, היו לו הרבה ייסורים, הרבה התמודדויות עם עשו עם לבן, הוא רגיל לקשיים, יורדים למצרים, זה לא שינוי כל כך קיצוני, ניתן לסבול. אבל כשישראל ירדו לבבל אחרי שהיו בארץ ישראל ובית המקדש בנוי ונמצאים במדרגה עליונה, מהמקום הזה שישראל נמצאים, הירידה לבבל הייתה מאוד קשה מאכזבת ומתסכלת, וזה יכול להביא לידי ייאוש. ועל כן הקב"ה גילה ליחזקאל, שגם בנהר כבר, גם בבבל, הקב"ה איתם. הקב"ה נמצא עם ישראל בכל מקום שהם נמצאים. בכל מקום שגלו ישראל, גלתה שכינה עמם. אז כדי לעודד את ישראל מהצרה הגדולה הזאת של החורבן והגלות לבבל, יחזקאל מגלה להם, אתם לא לבד. ריבונו של עולם איתכם. הוא מספר להם את מעשה מרכבה, את כל הסודות היותר עליונים ויותר גדולים שבעצם הם סודות שצריך לשמור עליהם ולא לגלות אותם, אבל היה צורך הכרחי לגלות אותם בגלל הקושי הגדול שהיה לישראל. ולכן נתגלה הדבר, ללמדך שלא רק בבבל הייתה עמם שכינה, אלא בכל מקום שגלו ישראל, שכינה עמם. הקב"ה לא עוזב את ישראל. ההופעה האלוקית בעולם היא על ידי עם ישראל. ובמקום שעם ישראל נמצא, שם השכינה שורה, שם מופיע ריבונו של עולם, כי ישראל מופיעים את שם ה' בעולם.

החיסרון שהוביל לגלות מצרים מתחיל בשורש אצל אברהם

נשאלת השאלה על מה ולמה ישראל גלו למצרים ארבע מאות שנה, מאתים ועשר שנים ממש בפועל. קראנו בפרשה עד כמה עינו את ישראל ואיך הם צועקים אל ה' מרוב צער וכאב מהשעבוד, על מה ומפני מה ישראל נענשו - זה שואל המדרש. התורה כבר ספרה לנו, שהקב"ה אומר לאברהם אבינו "יָדַעְתָּ דָּעָה כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֹבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" (בראשית טו, יג) מה הסיבה לצרה הגדולה הזאת. שואלים את זה גם חכמים בגמרא במסכת נדרים דף ל"ב:

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? אמר רבי אמר רבי אלעזר - מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים שנאמר "וַיִּרְקֹא אֶת חֲנִיכָיו וְלִידֵי בֵיתוֹ" (בראשית יד, יד).

במלחמה שהוא לחם נגד ארבעת המלכים, הוא השתמש בתלמידי חכמים שלומדים ועוסקים בתורה בדבר ה' ועל זה הוא נענש. צריך להבין את זה, מדוע מגיע עונש חמור כל כך של גלות קשה במצרים.

שמואל אמר מפני שהפריז על מידותיו של הקב"ה שנאמר "בְּמָה אָדַע כִּי אֵיךְ שָׁנָה" (בראשית טו, ח). כלומר, כשהקב"ה מבטיח לאברהם את ארץ ישראל, אברהם אבינו שואל: 'במה אדע כי אירשנה'? מה אתה שואל - הקב"ה מבטיח. כשהקב"ה מבטיח לאברהם אבינו שיהיה לו בן משרה, ואברהם אבינו כבר לא צעיר ושרה גם כן לא צעירה, והאפשרות ללדת היא כבר לא סבירה, אברהם אבינו מאמין ולא שואל, אבל כשהקב"ה מבטיח לאברהם אבינו את ארץ ישראל, אברהם שואל 'במה אדע כי אירשנה'. ללמדך שהזכות לזכות בארץ ישראל, זה כל כך דבר גדול. צריך זכויות מאוד גדולות. ואברהם אבינו אומר שואל האם יש לנו מספיק זכויות לי ולכל הדורות כולם לזכות בארץ ישראל. אבל הקב"ה מבטיח, והיה צריך לקבל את זה. ועדיין בגלל שהוא שאל 'במה אדע כי אירשנה' על זה נשתעבדו בניו במצרים מאתים ועשר שנים.

רבי יוחנן אמר טעם שלישי, שהפריש בני אדם מלהיכנס תחת כנפי השכינה שנאמר "תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהִרְכָּשׁ קַח לָךְ" (בראשית יד, כא). הייתה לו אפשרות באותה מלחמה שהוא הציל את מלך סדום ואת כל המלכים סביבו להציל נפשות. כשמלך

סדום מבקש ממנו 'תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קַח לָךְ', אברהם אומר אני לא רוצה את הנפש, ולא רוצה את הרכוש, אברהם אבינו לא רוצה דבר. אבל כיוון שהוא הציל אותם הוא היה יכול להכניס אותם תחת כנפי השכינה והוא לא עשה את זה.

שלושה טעמים נאמרו כאן על ידי חכמים, והמשותף לכל הטעמים שהם מצביעים על כך שאברהם אבינו שבוודאי היה יסוד האמונה, והיה המאמין הראשון, המאמין הגדול, שכל עם ישראל נשען עליו, הצור והשורש, אבל דווקא הוא במדרגתו המאוד גדולה, היה כאן בהתנהגותו משהו קטן חסר. משהו שהיה צריך להיות יותר טוב. כאילו היה כאן חוסר אמונה, הוא לוקח גם תלמידי חכמים למלחמה, כשהיה אפשר לא לקחת אותם. או לפירוש השני, למה שאל 'במה אדע כי אירשנה' אף על פי שהיה מאמין מאוד גדול. וכן לפירוש השלישי, שהיה יכול להכניס את אנשי סדום תחת כנפי השכינה. אדם יודע שהכול מאת ה' וריבונו של עולם הוא מלך עולם, הייתה לך כאן הזדמנות לקרב את הרחוקים. כאילו משהו עדיין לא מושלם אצל אברהם אבינו.

ואפשר לשאול אם זה פגם שאברהם עשה, לכאורה אברהם צריך לתקן את זה, ולא הבנים, למה הבנים צריכים לתקן את התיקון הזה ולהשתעבד במצרים.

המהר"ל (בגבורות ה' פרק ט) מסביר, שכאשר בשורש יש איזשהו כלשהו של חוסר שלמות, אז אחר כך בענפים החיסרון הזה גדל ומתרחב ומתפשט. ואמנם נכון שאברהם אבינו היה ראש המאמינים, אבל הוא היה צריך להגיע למדרגה עוד יותר גדולה של אמונה. וגם לבנים היה חסרון באמונה, ושעבוד מצרים היה תהליך כזה של מירוק ותיקון לחוסר האמונה שהיה. ואחר כך ישראל יוצאים ממנו באמונה גדולה, "וַיֵּאֱמֶן הָעָם (שמות ד, לא) "וַיֵּאֱמִינוּ בָּהּ" וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ" (שמות יד, לא). דווקא אחרי כל הגלות הקשה והארוכה הזאת במצרים, עם ישראל מגיע לשלמות גדולה במדרגה של האמונה.

כאשר אנחנו מתבוננים באיזה קושי מסוים, פתאום מתברר לנו שזה שייך לדורות קודמים, שזה היה שייך לאברהם אבינו. לפעמים מחפשים כאן ועכשיו את

הסיבה, למה האנשים האלה במצרים מתענים וסובלים, ומתברר שהסיבה היא קשורה לעבר, ויש לזה תפקיד של תיקון, זה לא סתם עונש, זה תהליך של תיקון.

הסיבה לגלות מצרים – להעלות ניצוצות

המקובלים מעמיקים את ההסתכלות, ואומרים שלשעבוד מצרים היה תפקיד של זיכוך מאוד חשוב וגדול, לתקן את חטאו של אדם הראשון. אדם הראשון שהוא השורש של כל האנושות וגם של ישראל, כשהוא חטא, הוא גרם פיזור של ניצוצות של קדושה בכל המציאות. אור החיים מדבר על זה כמה פעמים שהגלות של ישראל זה לאסוף את ניצוצות הקודש שנתפזרו בארבע כנפות הארץ, וחז"ל רומזים לזה, ואומרים לנו שלא גלו ישראל אלא כדי לקרב גרים, שעל ידי שישראל מפוזרים בעולם, האומות מכירים את עם ישראל ובאים אנשים להתגייר. זאת אומרת, יש כאן משהו מאד עמוק, שצריך להעלות את הניצוצות שנתפזרו בכל המקומות.

גלות מצרים לפי המקובלים, נובעת מהצורך לתקן את החטא של אדם הראשון. והחטא הזה, אחר כך נתפשט והופיע בדור המבול שהם חטאו מאוד, "וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס" (בראשית ו, יא) ונגזר עליהם מבול. ואחר כך העולם עובר עוד פעם התמודדות קשה בדור הפלגה. וזה נרמז שגם ישראל שנמצאים במצרים נגזר עליהם דברים דומים "כָּל הַבֵּן הַיְלֹד הַיֵּאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ" (שמות א, כב). מין מבול כזה להמית אותם במים. ופרעה גם גוזר עליהם לבנות בתים שזה תיקון לחטא לדור הפלגה "הָבֵה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְכו' וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם" וכו' (בראשית יא, ד). כלומר, נגזר על ישראל במצרים, שהם תמצית העולם, לבנות לבנים ותבן לא ניתן להם, ובזה הם מתקנים את החטאים שהיו בדורות הראשונים. זה התפקיד של שעבוד מצרים, תהליך של תיקון.

גלות מצרים – ירידה בחיצוניות ותיקון בפנימיות

ונשאלת שאלה, אם זה היה תהליך של תיקון, אנחנו רואים שבמצרים היה גם תהליך של ירידה רוחנית, עד כדי כך שחז"ל אומרים לנו שלפני היציאה במצרים ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה, אם כן, זה תהליך של ירידה ולא של תיקון.

אם נתבונן נראה שצריך להסתכל על שעבוד מצרים בשני מבטים. מצד אחד, התורה אומרת שזה ככור הברזל. מכניסים את הברזל לאש גדולה מאוד, ועושים הפרדה בין הסיגים ובין הברזל עצמו, והברזל יוצא נקי. כלומר, יש כאן עבודה של שיפור ותיקון. חז"ל מדמים את עם ישראל במצרים גם לעובר שנמצא במעי אמו. העובר הזה הולך וגדל עד שמגיע הזמן שהוא נולד. המצב של יציאת מצרים, זה היה מין עיבור. העובר נמצא נסתר בתוך האם, והוא גדל וגדל עד שהוא מגיע לגודל ולשלמות כזאת שהוא בר הכי לצאת ולהיוולד ולהיות יצור בפני עצמו.

זה בדיוק מה שקרה עם עם ישראל. עם ישראל נכנס למצרים, הוא מוקף על ידי המצרים ונמצא בתוכם ומשועבד להם. אומר הזוהר למה גלו ישראל למצרים - כי מצרים זלזלו מאד בישראל, זלזלו בגברים, זלזלו בנשים, וזה גרם שישראל לא נתערבו בהם ולא התבוללו בתוכם. והם הולכים וגדלים מתפתחים ומתפתחים עד שהם מגיעים להיות שישים ריבוא, שזו שלמות והם יכולים לצאת. זה היה תהליך של מעבר ממשפחה לאומה, והמעבר הזה ממשפחה לאומה זה מהלך של עיבור שהם נמצאים בפנים, מוסתרים, קשה להם, אבל כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, מענים אותם והם סובלים, אבל כן ירבו וכן יפרצו. כמו צער של עיבור, שזה קשה ויש חבלי לידה, אבל בסוף יש לידה. היה גם תהליך של תיקון וגם הייתה ירידה, הירידה הייתה חיצונית. ישראל שהיו במצרים, היו בסביבה של הגויים של המצרים, וכמובן שבמשך הרבה שנים, עוד שנה ועוד שנה, הם הושפעו בחיצוניות שלהם, אבל לפני ולפנים, הם ידעו שיש בורא עולם, יש אמונה. יש לנו אבות, אברהם יצחק ויעקב. אנחנו שונים מכולם, אנחנו לא דומים למצרים, יש לנו דרך מאוד מיוחדת. הדרך הזאת התפתחה בפנים, מוסתרת לפני ולפנים, מין עיבור, עיבור רוחני. אז החיצוניות מבחינה התנהגותית דומה למצרים, אבל

לפניי ולפנים דווקא שם נוצרת ציפייה גדולה לגאולה, ציפייה לרצון ה', תהליך שהלך והתפתח והתעמק יותר ויותר.

תפקיד הקשיים בתיקון העבר והכנת העתיד

אם כן, יש תפקיד גדול לשעבוד מצרים מכמה וכמה פנים וצדדים, לתקן את השורש של האמונה, כדי שעם ישראל יופיע באמונתו הגדולה המושלמת יותר. וכן לתקן את חוסר השלמות והמשבר שהיה אצל אדם הראשון. ומבט זה בא ללמד אותנו, לא רק על מה שהיה פעם, זה לא סיפור היסטורי. זה בא ללמד אותנו שכל התמודדות וכל קושי שאנחנו פוגשים יש לו תפקיד. הוא ממלא תפקיד לתקן משהו מהעבר, או להכין משהו לעתיד. כשהקב"ה אומר למשה רבינו "וְזֶה לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה" (שמות ג, יב). כאילו משה שואל באיזה זכות אתה אומר שישאל יצאו ממצרים. אומר לו הקב"ה יש להם תפקיד, כשאתם יוצאים ממצרים, אתם תגיעו להר הזה ותקבלו את התורה. יש כאן תהליך של מירוק העבר כדי להכין את העתיד הגדול של מתן תורה, שבו תופיע המדרגה העליונה של עם ישראל.

כל קושי כל התמודדות זה תיקון. כבר דברנו על כך (בשיחות לפרשות הקודמות) שאנחנו צריכים ללמוד מיוסף, הוא הבין שבכל מצב שהוא נמצא, זה המקום שעכשיו הקב"ה העמיד אותו, וזה לא במקרה, ויש לו פה מה לתקן. לא סתם נטפלו אליך, פוגעים בך, אתה צריך לעבור את זה. אתה צריך לצאת מהמצב הזה למקום חדש. כל קושי, לא נועד רק כדי לצאת ממנו, ולחזור למצב הקודם, כי אם כך למה היה צריך להיכנס לקושי הזה, אלא המטרה היא שאדם יראה ויתבונן, מה הקב"ה רוצה ממנו בקושי הזה, הקב"ה רוצה שאני עוד יותר אתחזק באמונה. ולמרות כל הקושי, אדע שהכול לטובה.

שליחות משה – ידא אריכתא לקב"ה

הקב"ה מתגלה למשה רבינו ושולח אותו להיות שליח להוציא את ישראל ממצרים. אומר משה רבינו: "מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל פְּרָעָה" (שמות ג, יא).

אומר המדרש (שמות רבה פרשה ג, ד):

"משל למלך שהשיא את בתו ופסק ליתן לה מדינה ושפחה מטרונית, ונתן לה שפחה כושית. אמר לו חתנו לא שפחה מטרונית פסקת ליתן לי'. כלומר, המלך השיא את בתו והבטיח לחתן שיתן לו שפחה מיוחדת שפחה חשובה ונתן לו שפחה כושית. אומר לו חתנו לא שפחה מטרונית פסקת ליתן לי'?

"כך אמר משה לפני הקב"ה, ריבון העולמים, כשירד יעקב למצרים לא כך אמרת לו "אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרָיִם וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עֲלֵה" (בראשית מו, ד). ועכשיו אתה אומר לי לכה ואשלחך אל פרעה. לא 'אנכי' הוא שאמרת לו 'ואנכי אעלך גם עלה'.

כלומר הקב"ה שולח את משה ואומר לו אתה תהיה השליח להוציא את בני ישראל ממצרים, אומר משה רבינו, ריבוננו של עולם, אתה הבטחת שאתה מוציא את ישראל ממצרים, אז למה אתה עכשיו שולח אותי. משל השפחה הכושית והמטרונית, הבטחת שאתה בעצמך תוציא את ישראל. מה עונה לו הקב"ה, אני אהיה עמך, אני לא שולח אותך להוציא את ישראל ממצרים, אני מוציא את ישראל ממצרים ואתה שליח שלי.

בדיני שליחות, יש חקירה מה הגדר של שליחות. האם למשל שליח שבא לקדש אישה, ואומר לה 'הרי את מקודשת לפלוני', מי עושה את הקידושין? האם השליח הוא המקדש, כי הרי הוא עושה את מעשה הקידושין, האם הוא זה שמקדש עבור המשלח? או שזה נקרא שהמשלח מקדש? האם שליחות, פירושו של דבר שהמשלח נותן כוח לשליח והשליח הוא זה שעושה את הפעולה, או שהשליח נחשב מן ידא אריכתא כזאת, שאמנם הוא נותן ואומר את הקידושין אבל בעצם זה נחשב שהבעלים עשה את הפעולה.

נפקא מינה מהחקירה הזאת, האם השליח יכול להעיד על הקידושין, עד לא יכול להעיד על מה שהוא עשה בעצמו. וכשהשליח הזה בא להעיד עם עוד אחד ואומר

שאני קידשתי את האישה הזאת לפלוני, אם השליח עושה את הקידושין, הוא לא יכול להעיד על עצמו. אבל אם המשלח עשה את הקידושין, והשליח רק נתן ואמר, אבל זה באמת נחשב אמירה של המשלח, אז הוא יכול להעיד על זה. כי הוא לא בעסק, מה שהוא נתן את הקידושין, זה פלוני נתן, זה מין ידא אריכתא כזאת.

משה הבין, שהקב"ה שולח אותו בתור שליח כזה, על פי החקירה שהוא אומר לו אתה תוציא את ישראל ממצרים. אני נותן לך כוח להוציא, ומשה אומר: "מִי אֲנִי כִּי אֵלֶךְ אֶל פְּרַעֲה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם" (שמות ג, יא). אני זה לא אנכי. אנכי זה רק הקב"ה. אני לא אוכל להוציא את ישראל ממצרים. אומר לו הקב"ה: "אֲנִי שְׁלַחְתִּיד", אתה לא שליח כמו שאתה מבין דיני שליחות, שאתה חושב שאתה הוא המוציא את ישראל ממצרים, והקב"ה נותן לך את הכוח. באמת ריבונו של עולם הוא מוציא את ישראל ממצרים, ואתה רק ידא אריכתא. מה שאתה מדבר זה אני מדבר, אני אהיה עם פִּיךְ, הפה שלך שידבר זה כאילו אני מדבר. המילה 'אנוכי' משמעותה זה אני בעצמי, כשאתה אומר אני זה לא אני בעצמי, זה יכול להיות גם על ידי שליח, זה גם אני, אבל אנוכי זה אני בעצמי. השליחות שהייתה למשה רבינו ביציאת מצרים, זה לא משה רבינו, זה ריבונו של עולם שמוציא את ישראל ממצרים.

משה רבינו אומר: "מִי אֲנִי כִּי אֵלֶךְ אֶל פְּרַעֲה" (שמות ג, יא) והקב"ה אומר: "כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיד בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם" (שם פס' יב) מסביר הקדושת לוי, שהקב"ה אומר למשה ללכת, ומשה לא רוצה כי הוא חושב שהוא לא מתאים. אומר לו הקב"ה, מה שאתה חושב שאתה לא מתאים, זה האות והסימן שאתה מתאים. וזה מתאים לרעיון הקודם, שזה לא שמשה עושה את השליחות, אלא הקב"ה עושה את השליחות, אם אתה מבין את הדבר הזה, אתה יכול להיות שליח.

הזכרנו את קדושת לוי, נזכיר עוד דבר שהוא אומר בסוף הפרשה, כשפרעה מכביד את לבו ואומר תבן לא תתנו להם ובכל זאת הם צריכים לעשות את כל העבודה.

וישראל מוכים וצועקים ומתלוננים אל משה רבינו, ובא משה רבינו לריבונו של עולם ואומר לו: "לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה" (שמות ה, כב), מסביר קדושת לוי, למה עשית אותם רעים בזה שהם לא מאמינים, למה אתה גורם לישראל להיות כאלה, שבגלל הקשיים הם מתחילים לפקפק בגאולה ואינם מאמינים.

עיכובים בגאולה

אנחנו רואים בפרשה הזאת, לימוד גדול מאוד. שגם אחרי שמתחילה הגאולה יש עוד עיכובים. המהלכים של הגאולה הם מהלכים מורכבים. הגמרא (סנהדרין צז.) אומרת שאין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה. הרב מסביר שיתייאשו מן הגאולה, היינו שכבר תגיע הגאולה, ואז יתייאשו. אפשר לפרש יתייאשו מהגאולה שהיא לא באה והיא מתעכבת ומתחילים להתייאש שהיא לא תבוא, והרב מסביר שכבר התחילה הגאולה ופתאום היא נעצרת, זה מביא ממש לייאוש מהגאולה שהתחילה, מה פתאום היא נעצרת, ואז מגיעה הגאולה.

אהיה – שם המורה על ההופעה העתידית

אומר משה רבינו לריבונו של עולם, "וְאָמְרוּ לִי מָה שְּׁמוֹ מָה אֶמַּר אֲלֵהֶם (שמות ג, יג) אני אבוא בשם הקב"ה, מה הכוונה שישאלו מה שמו, והקב"ה עונה על השאלה הזו ואומר: "אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם" (שם פס' יד). הם שואלים מה שמו, הם רוצים להבין מהי ההופעה האלוקית שאתה מדבר עליה, כי יש לנו שאלה, כי אנחנו סובלים כל כך הרבה קשיים, ואיפה הקב"ה, הקב"ה לא נמצא, ישאלו אותי מה פתאום עכשיו אתה בא, איך זה יכול להיות, למה הוא לא בא עד עכשיו? הקב"ה משיב לו תגיד 'אהיה אשר אהיה' אהיה איתם בצרה זו כאשר אהיה איתם בצרה אחרת. ומשה אומר, אספר להם שיהיו להם בעתיד עוד צרות אחרי הצרה הזו? אומר לו הקב"ה תגיד להם 'אהיה שלחני אליכם'. אל תגיד להם שתהיה עוד צרה, ועוד פעם גאולה.

המהר"ל (בגבורות ה' פרק כה) מתקשה בזה, שזה לא יכול להיות כפשוטו, שמשנה רבינו אומר לקב"ה שזה לא מתאים להגיד כך, ועל פי זה הקב"ה מתקן את עצמו ואומר להגיד אחרת. לכן מסביר המהר"ל את דברי חז"ל בכמה אופנים. אומר המהר"ל, אם ישאלו אותך מה שמו, אתה חייב להגיד את ההופעה האלוקית, שהקב"ה בכל צרה הוא מופיע. אבל אתה לא צריך לחכות שישאלו, אלא תגיד להם, 'כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם'. אם ישאלו, צריכים להגיד הכול, 'אהיה אשר אהיה', אבל תבוא מלכתחילה ותגיד 'כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם'. תקדים אותם, ותאמר 'אהיה שלחני אליכם' ואז הם כבר לא ישאלו.

מה משמעות השם של 'אהיה' זה שם עתידי, אני אהיה, אני לא נמצא עכשיו. יש כאן הסברה עמוקה, ריבונו של עולם מופיע בעתיד. המצב הנוכחי הזה, המצב העכשווי יש לו סיבה, עוד מעט כתוצאה ממנו, תהיה הופעה אלוקית עליונה. ריבונו של עולם יופיע, אני אהיה, אני אתגלה, אני אופיע. כלומר המצב הזה, הוא הכנה להופעה אלוקית עליונה. זה השם המתאים בשעה הזו. תדע לך, יש מצבים כאלה שמביאים את ההופעה, שעל ידי זה, אחר כך יש הופעה אלוקית.

והמהר"ל מסביר לנו את השם הזה. לעומת שם הויה שהוא שם העומד בפני עצמו. הביטוי 'אהיה', הוא התייחסות אל משהו, אהיה לפני משהו, אופיע לפני. זאת אומרת, התייחסות לבריא. השם הויה, זה שם שלא מתייחס לבריא. שם אדנות למשל, הקב"ה הוא אדון, אדון של מי - של העולם. יש עולם אז יש לו אדון. שם אלוקים גם כן, הופעה של כוחות, הקב"ה מופיע בכוחותיו. שם הויה הקב"ה נמצא, היה הווה ויהיה. אי אפשר גם להטות את השם הזה, כמו אלוקים אלוקיני, אדון אדוננו, אבל הויתנו אי אפשר להטות, כי זה לא משתייך אל המציאות. זה מעל המציאות. זו המציאות היחידה שיש ריבונו של עולם, ואין עוד מלבדו. זה השם העליון, השם שבעצם מופיע בגאולה השלמה. אחרי זה הקב"ה אומר בתורה "אֲנִי אֱלֹהִי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב" (שמות ג, ו), ומזכיר שם הויה, כי השם הגדול האלוקי הוא גבוה מעל גבוה והופעתו השלמה תופיע רק בגאולה השלמה. אבל כעת זה תהליך, עדיין לא

הגיעה הגאולה השלמה, אז השם הזה, הוא השם שמבטא את העניין של המציאות הזו שהקב"ה 'אהיה'.

הגאולה צומחת מתהליכים לא צפויים

נתבונן בעוד הסתכלות שאפשר ללמוד מתהליך הגידול של משה רבינו. כשהיה משה רבינו בן שלשה חודשים, אמו לא יכולה להצפינו יותר, והיא שמה אותו בתיבה. "ותתצב אחותו מרחוק", אחותו היא מרים הנביאה, היא יודעת שמשה רבינו המושיע, והיא מסתכלת עכשיו ורואה שהוא בתיבה ביאור, אולי הוא ימות, אין לו שום עתיד, איך הוא יחיה? ואז באה בת פרעה ומוצאת אותו ולוקחת אותו. חז"ל אומרים לנו, מי ציפה שמשה רבינו שהיה בתיבה שהוא יהיה למה שיהיה. אני רוצה להמשיך את דברי חז"ל האלה, מי ציפה שאחרי שמשה רבינו יצא מהתיבה, והגיע לבית פרעה, וילמד מבית פרעה, ויהיה חלק מהמשפחה של בית פרעה, ויתרחק מהיהודים, יהיה המושיע. וגם מרים הנביאה מסתכלת ורואה איך יכול להיות שהוא בבית פרעה, הרי הוא צריך להיות המושיע. יש כאן תהליך הפוך ממה שצריך להיות, הוא צריך לגדול בבית ישראל ולהתפתח ולהיות המושיע. והנה בהתחלה הוא בתיבה, ואחר כך הוא נלקח לבית המלך בית פרעה, והוא מושפע מהרוח שלהם. ואז משה רבינו הורג את המצרי, והוא נאלץ לברוח למדין. והתקווה שהוא יהיה המושיע, התרחקה לחלוטין. יש כאן תהליך שקורה כל הזמן שמרחיק את משה רבינו מהייעוד שלו, ואיך זה יכול להיות, ומה מתברר - שזה הסדר. לכאורה זה נראה התרחקות אבל בסופו של דבר הוא מגיע למדין ומגיע משם להר האלוקים, ומתחיל המהלך של הישועה. זאת אומרת, לפעמים אנחנו רואים מצבים כאלה שנראים שמרחיקים מהמטרה, ובעצם בסופו של דבר, זה מה שמקרב. זה בדיוק מה שקרה אצל יוסף. יוסף חולם את החלומות שיש לו תפקיד מאוד גדול וכלל ישראלי או כלל עולמי, ופתאום הוא נזרק לבור, והוא חושב מה עם התפקיד שלי. אבל הוא לא מתייאש, ואחר כך הוא משתעבד במצרים ומגיע עד לבית הסוהר. בסופו של דבר התהליך הזה דווקא מקרב אותו

אל התפקיד שלו, לא מרחיק אותו. מתברר שהמהלך הזה זה מהלך שמקרב. ללמדך אל תסתכל על החיצוניות של המציאות, אלא תתבונן בעומק.

ומזה אנחנו ניקח לזמננו אנו, שמכל מצב צריכים להוציא מהלכים חדשים. כל מצב שאדם נמצא בו, גם היחיד וגם הכלל, זה כדי להוציא ממנו את כל המעלות ולהעמיק את האמונה. ובע"ה בימים האלה גם כן, אנחנו נצא מהם לימים יותר גדולים ולתהליכים יותר גדולים של אמונה בע"ה.